

'OEFEND U GAVEN REGT'

door Hubert van Onna

In dit artikel over Cornelis Drebbel, (1572-1633), zal ik ingaan op een van zijn activiteiten, als 'inventor'. Met name Drebbel's vinding om tinzout te gebruiken bij het verven van stoffen. Drebbel was een van de eerste wetenschappers, die het motto "Science pays" in de praktijk bracht. Hij moest wel creatief zijn om een jaarlijks inkomen te bemachtigen. Door Jaeger (1) worden de verschillende vindingen van Drebbel afgedaan met de opmerking dat Drebbel alleen maar tot kopiëren in staat was, danwel regelrechte plagiaat pleegde.

Zo simpel is het niet.

Het buskruit en de boekdrukkunst werden ook meermalen uitgevonden, op verschillende tijdstippen en op verschillende continenten.

Het verwijt dat Drebbel al zijn denkbepelden heeft gestolen en geleend van anderen is een onderschatting van het creatieve en innovatieve vermogen van Drebbel.

Zou hij in onze tijd geleefd hebben, dan was hij waarschijnlijk de grondlegger van een industrieel imperium geworden; wellicht had dan Phillips wel NV Drebbel & Zonen geheten. Dat 'Zonen' hoort erbij; maar misschien had daar beter 'Schoonzonen' kunnen staan. De twee eigen zonen van Drebbel hebben weinig gedaan, om in de historische vertellingen te worden opgenomen. Drebbel's schoonzonen en hun broers, de gebroeders Kuffler, Jacob (1600), in 1622 in Rome aan de pest gestorven, Abraham (1598, Keulen), gehuwd met Anna Drebbel in 1632, en Dr. Johan Sibertus Kuffler, in 1627 gehuwd met Drebbel's tweede dochter Catharina, en hun kinderen, hebben er veel aan gedaan om de vindingen van hun schoonvader danwel grootvader aan de man te brengen. Met name de vroeg overleden Jacob was als vertegenwoordiger met Drebbels apparaten op stap op het continent. Hij verkocht tegen forse prijzen verrekijkers en microscopen, die door Drebbel waren vervaardigd.

Volgens Jaeger (1, pag 93), wordt in de bibliotheek van Cambridge nog een geschrift bewaard, waarin een verzameling recepten van de kleinzoon van Drebbel, de arts Augustus Kuffler is opgenomen.

Augustus, zoon van Johan, werd in 1644 in 's-Gravenhage geboren.

Het meer dan 700 folio-pagina's omvattende handschrift, in het engels met hier en daar hollandse teksten, heeft de titel:

'A very Good Collection of Approved Receipts of Chymical Operations, Collected by Augustus Kuffeler and Charles Ferrers, Phylchymist, anno domini 1666.'

Het handschrift is (Jaeger, 1, pag. 135) in 1690 uit Kufflers eigen manuscript overgeschreven en in 5 delen gesplitst. Het geschrift omvat een verzameling van alle bij de familie Kuffler bekende recepten op medisch, fysisch, chemisch en technisch gebied.

Jaeger stelt dat een groot aantal zaken in dit handschrift regelrecht van Drebbel afkomstig zijn. Volgens L.E. Harris (2), die in zijn boek 'The two Netherlanders' Drebbel enigszins in ere herstelt, bevat het boekwerk voornamelijk irrelevante zaken, zoals 'hints on how to preserve & beautify the face' (Harris, 2, pag. 219). Cosmetica-fabrikanten hebben ongetwijfeld een andere mening over het belang en de relevantie van cosmetica en gezichtsverzorging.

Het genoemde manuscript, dat, naar mijn weten nog nooit volledig is vertaald, bevat ondermeer de receptuur voor het fabriceren van een scharlaken rode kleurstof voor het verven van wol, zijde en laken, opgenomen in het vierde deel van het manuscript:

'Deel IV, p 657 etc: "A Collection for the understanding of severall Ingenious matters and Performances, delightfull & Pleasant as the Meltinge of Oares or mines, the Dyinge & Staininge of Colours, Dstroying & Catchinge of Ratts & Mice etc.'

Voordat Drebbel met zijn vondst kwam werden scharlakenrode kleuren gecreëerd door cochenille en aluin met elkaar te mengen. Drebbel ontdekte, waarschijnlijk bij toeval dat bij gebruik van tinzout, in plaats van aluin als bijtend middel, een veel beter resultaat werd verkregen. Drebbel introduceerde zodoende een verbeterde methode van scharlakenverven.

Uiteindelijk werd deze bezigheid een broodwinning voor de familie en de Kuffler's hebben nog jarenlang een lakenververij geëxploiteerd in Engeland en Nederland; deze ververij kwam voort uit de bovengenoemde vinding van Drebbel. Het resultaat was beter dan bij de toen in zwang zijnde processen. Betere verwerkbaarheid en mooiere kleuren. Volgens Jaeger (1, pag. 47 e.v.) was Drebbel in 1607 in Stratford-at-Bow-on Lea, in de buurt van Londen, met die ververij begonnen; in 1622 werden de gebroeders Kuffler vennoten in dit bedrijf.

De ververij werd na de dood van Drebbel in 1633 door de drie overlevende Kufflerbroeders in een vennootschap omgezet. Na 1643 werd de zaak voortgezet in Nederland, eerst te 's-Gravenhage en daarna op het landgoed Hulckenstein te Arnhem. Deze verhuizing naar Nederland vond waarschijnlijk plaats in verband met de Engelse/Nederlandse oorlogen, waardoor de populariteit van de Nederlanders in Engeland nogal was afgenomen. In 1655 was het bedrijf

weer gevestigd in Stratford-Bow, waar, na de dood van Abraham Kuffler, de zaak werd voorgenomen door Johan Sibertus.

Hij was tevens lijfarts van de hertog van York en hij overleed in 1677 in Londen. Ook in Frankrijk werd de methode Drebbel overgenomen. Volgens Tierie (3, pag. 79 e.v.) werd door Jean Gluck, een wederdoper die in Amsterdam enige tijd contact met de Kufflers heeft gehad, het procédé Drebbel in Frankrijk ingevoerd.

Volgens stelling no. VI van Tierie, die in 1932 'op Drebbel' promoveerde tot doctor in de Wis- en Natuurkunde, is het waarschijnlijk dat:

'de etser Nicolaes Clock of Kloeck, die met Drebbel heeft samengewerkt, in familiebetrekking stond tot den lakenverver Kloeck of Gluck uit Amsterdam afkomstig. Hierdoor is het te verklaren, dat de kunst van het scharlaken verven (Bow-dye) van Drebbel via de Kufflers naar de Manufactures des Gobelins is overgebracht'.

In 1660 nam Gluck het begin 17e eeuw, door Jean Gobelin gestichte bedrijf 'Maisons des Gobelins' over. Tot het begin van de 19e eeuw heeft het bedrijf bestaan.

Het Drebbelproces werd ook in Duitsland gebruikt en het werd pas eind 19e, begin 20e eeuw verdrongen door de synthetische methodes.

Dit verhaal geeft slechts een summiere indruk van de veelzijdigheid van Drebbel. Het bewijst echter dat Drebbel zeer praktijkgericht bezig was.

Jammer genoeg heeft Drebbel zelf te weinig over zijn bezigheden op schrift gesteld. Het feit dat hij meer in de praktische bruikbaarheid van een 'innovatie' geïnteresseerd was, dan in de natuurwetten, die daaraan ten grondslag lagen, heeft ertoe geleid, dat hij slechts een bescheiden plaats in de geschiedenis heeft verworven. Te bescheiden, naar mijn gevoel. Ter afsluiting van dit relaas, wil ik dan ook benadrukken, dat het gemeente-bestuur en de burgerij van Alkmaar nalatig zijn, wat betreft het in ere houden van deze inventieve zoon. Slechts een afgelegen straat in Alkmaar draagt Drebbel's naam.

Een gedenksteen op de plek in Alkmaar waar Drebbel een aantal jaren gewoond heeft, namelijk hoek Koningsweg-Doelenkluft zal hem enigszins aan de vergetelheid ontrukken.

- 1). Cornelis Drebbel en zijne Tijdgenooten door Prof. Dr. F.M. Jaeger, 1922, Groningen
- 2). The two Netherlanders, L.E. Harris, Leiden 1961
- 3). Jaeger, pag. 119, extract uit het register van de acten loopende over de jaren 1589-1602 (Staten-Generaal, no 3328)